

Anmälan mot Region Jönköpings län om möjligheterna till kontant betalning av patientavgifter m.m.

Beslutet i korthet: Genom en dom från Högsta förvaltningsdomstolen är det klarlagt att ett landsting eller en region, med hänsyn till regleringen i lagen om Sveriges riksbank (riksbankslagen), inte kan vägra att ta emot kontant betalning av patientavgifter. Domstolen konstaterade även att det i lag kan finnas undantag från den aktuella bestämmelsen i riksbankslagen, men att frågan om hur och var vårdavgifter ska betalas inte har reglerats särskilt.

ChefsJO har tagit emot flera klagomål om att regioner har infört olika begränsningar av möjligheterna att betala patientavgifter kontant. ChefsJO konstaterar att det framstår som oklart vilka sådana begränsningar som skulle kunna vara förenliga med riksbankslagens krav och ifrågasätter om det inte skulle behövas en särskild reglering avseende formerna för betalning av vårdavgifter. En kopia av beslutet överlämnas därför till Socialdepartementet.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 26 juni 2017 framförde AA klagomål mot Region Jönköpings län. Han anförde i huvudsak följande:

Regionen accepterar endast kortbetalning eller betalning mot faktura vid besök hos vårdinrättningar, trots att Högsta förvaltningsdomstolen genom en dom den 10 september 2015 har slagit fast att även kontant betalning ska godtas.

Regionen bör besluta att alla vårdinrättningar ska acceptera kontant betalning och tydligt informera allmänheten att patienter kan välja att betala kontant, med kort eller mot faktura. Regionen bör även informera om att patientsekretessen endast gäller vid kontant betalning.

Utredning

Anmälan remitterades till Region Jönköpings län för yttrande. I sitt remissvar den 14 november 2017 anförde Regionstyrelsen bl.a. följande:

Yttrande över anmälan

Anmälaren framför tre punkter, Regionstyrelsen yttrar sig över dessa enligt nedan.

1. Alla vårdinrättnings absoluta skyldighet att acceptera kontant betalning

Dåvarande Landstingsstyrelsen fattade den 23 augusti 2011 beslut om att från och med november 2011 starta införandet av kontantfri betalning av vårdavgifter med mera. Höga kostnader för uppräknig och transport av kontanterna, säkerhetsfrågan för medarbetarna samt miljöeffekter av transporter var de skäl som låg till grund för beslutet att minska antalet kontantkassor.

Beslutet innebar att Region Jönköpings län som organisation fortfarande skulle ta emot kontanter, men inte på lika många platser. I utredningen inför beslutet gjordes en kartläggning över befintliga kassor samt en bedömning av antalet som skulle finnas kvar. Kartläggningen visade att det inom verksamheten fanns cirka 170 kassor som hanterade kontant betalning i varierande omfattning. Genom beslutet att minska antalet kontantkassor har Region Jönköpings län frigjort resurser till hälso- och sjukvård.

Trots det stora antalet kontantkassor som fanns innan förändringen kan konstateras att Region Jönköpings län aldrig haft möjlighet att ta emot kontant betalning på alla vårdinrättningar, vilket anmälaren menar är ett lagkrav. Ett exempel är slutna vård som alltid fakturerats till patienten. I de fall patienten har önskat betala fakturan med kontanta medel har man kunnat vända sig till respektive sjukhus ekonomiavdelnings kassa. Detta har aldrig ifrågasatts varken av patienter eller prövats mot någon lag. I hälso- och sjukvårdslagens respektive tandvårdslagens paragrafer som behandlar avgifter finns ingenting om betalningssätt.

Region Jönköpings län har inte utifrån Högsta förvaltningsdomstolens dom från 10 september 2015 gjort tolkningen att domen medför att alla vårdinrättningar har en absolut skyldighet att ta emot kontant betalning. Domstolen hänvisar till riksbankslagen i sin bedömning, Region Jönköpings län anser att det därför finns skäl att se över lagstiftningen. Region Jönköpings län har ingen annan uppfattning än att vi som organisation måste ta emot kontanter men skyldigheten kan inte vara så långtgående som "alla vårdinrättningar". De platser där kontanter tas emot har en god geografisk spridning i länet.

2. Tydligt informera allmänhet och patienter om att det är patienten som väljer betalningssätt – kontant, med kort eller mot faktura

Den officiella information som Region Jönköpings län kring betalningsformer utgår från den text som finns på www.1177.se. För att tydligare informera om att det finns möjlighet till kontant betalning inom hälso- och sjukvård samt tandvård i Region Jönköpings län och för att det inte ska uppfattas som ett krav att betala med kort eller mot faktura har den skriftliga informationen ändrats till nedanstående.

Betalning

Vi ser gärna att du betalar med kort för ditt besök vid Region Jönköpings läns vårdmottagningar och tandvårdskliniker. Om du inte betalar med kort får du en faktura med posten som du har 30 dagar på dig att betala. Region Jönköpings län tar inte ut någon extra avgift för fakturan.

Det finns möjlighet till kontant betalning vid varje sjukhus ekonomiavdelning samt på Folk tandvårdens kansli.

Privata vårdcentraler som ingår i vårdval och privata vårdmottagningar som har avtal med Region Jönköpings län kan ha andra regler.

Information på kallelser och andra informationsskrifter kommer att ses över för att spegla ovanstående information.

3. Tydligt informera att vårdsekretessen gäller endast vid kontant betalning

Region Jönköpings län bedömer att den sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen 25 kap. gäller oavsett betalningssätt.

AA kommenterade remissvaret.

Rättslig reglering m.m.

Av 17 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) följer bl.a. att vårdavgifter får tas ut enligt grunder som landstinget eller kommunen bestämmer.

Enligt 5 kap. 1 § andra stycket lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank (riksbankslagen) är sedlar och mynt som ges ut av Riksbanken lagliga betalningsmedel. I förarbetena till lagen anges att detta innebär att var och en är skyldig att ta emot sedlar och mynt som betalning (prop. 1986/87:143 s. 64).

Högsta förvaltningsdomstolen har i en dom behandlat frågan om ett landsting är skyldigt att ta emot betalning av patientavgifter med kontanter (se HFD 2015 ref. 49). Domstolen konstaterade bl.a. att det i lag kan finnas undantag från den aktuella bestämmelsen i riksbankslagen, men att frågan om hur och var vårdavgifter ska betalas inte har reglerats särskilt. Riksbankslagen var således tillämplig i målet, vilket innebar att landstinget hade en skyldighet att ta emot kontanter vid betalning av patientavgifter. Domstolen fann att landstingsstyrelsens beslut, som innebar att vårdtagare för kontant betalning av patientavgifter var hänvisade till två av landstingets vårdinrättningar, inte levde upp till riksbankslagens krav och därför skulle upphävas.

JO har därefter gjort vissa uttalanden gällande en regions information om kontant betalning av patientavgifter (se JO 2016/17 s. 102). JO uttalade bl.a. att den aktuella regionens information var missvisande och ofullständig eftersom det inte framgick att det var möjligt att betala med kontanter. JO uttalade även att det inte finns något hinder mot att ett landsting informerar om att det är ett önskemål att man betalar patientavgiften på något annat sätt än med kontanter. Detta måste dock formuleras på ett sådant sätt att det inte råder några tvivel om att det är möjligt att betala även med kontanter.

Bedömning

Jag vill inledningsvis framhålla följande: JO:s granskning är av rättslig art och avser främst en kontroll av om myndigheterna har följt de regler som gäller för ett visst förfarande. JO kan inte ändra eller upphäva en myndighets beslut och brukar inte ta ställning till om beslut är riktiga i sak eller uttala sig om de bedömningar som en myndighet har gjort. Jag finner inte skäl att frångå den principen i detta fall. Mot den bakgrunden avstår jag från att uttala mig i frågan om de begränsningar som gäller avseende möjligheterna att betala patientavgifter kontant inom just Region Jönköpings län kan anses vara förenliga med riksbankslagens bestämmelser.

Av regionens remissvar framgår att regionen inte har gjort tolkningen att den ovannämnda domen från Högsta förvaltningsdomstolen medför att alla vårdinrättningar har en absolut skyldighet att ta emot kontanter. Regionen anser

dock att det finns skäl att se över lagstiftningen med anledning av att domstolen i sin bedömning hänvisar till riksbankslagen.

Som framgått ovan konstaterar Högsta förvaltningsdomstolen i sin dom att frågan om hur och var vårdavgifter ska betalas inte har reglerats särskilt samt att riksbankslagens bestämmelser därför är tillämpliga beträffande sådana avgifter.

Jag kan för egen del konstatera att det genom klagomål till JO har framkommit att ett antal regioner har infört olika begränsningar i fråga om möjligheterna att betala patientavgifter kontant, vilket vissa patienter upplever som ett problem. Jag har samtidigt förståelse för att det kan vara förenat med vissa olägenheter för regionerna att upprätthålla hantering av kontanter vid samtliga vårdinrättningar. Vilka begränsningar av möjligheterna till kontant betalning som skulle kunna vara förenliga med riksbankslagens krav framstår dock som oklart. Denna osäkerhet måste anses vara otillfredsställande för såväl patienter som vårdgivare.

Mot denna bakgrund kan det ifrågasättas om det inte skulle behövas en särskild reglering avseende formerna för betalning av vårdavgifter. Jag skickar därför en kopia av detta beslut till Socialdepartementet för kännedom.

Vad gäller regionens information om möjligheterna till kontant betalning av patientavgifter går det, med hänsyn till uppgifterna i remissvaret, inte att dra någon annan slutsats än att informationen tidigare har varit bristfällig. Det har dock kommit fram att regionen i samband med remissförfarandet har sett över och ändrat informationen på det sätt som framgår av yttrandet. Med hänsyn till vad JO tidigare har uttalat i frågan om hur sådan information bör utformas har jag inget att invända mot den beskrivna informationen. Jag finner inte heller tillräckliga skäl att kritisera regionen för att tidigare ha tillhandahållit bristfällig information om möjligheterna till kontant betalning av patientavgifter.

Det som AA anfört i övrigt föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.